



## CUSTOMS CONTROL PROCEDURES IN UZBEKISTAN ARE BEING SIMPLIFIED BASED ON INTERNATIONAL STANDARDS

**Ibragimov Otabek Ismoilovich**

Deputy Chairman of the Customs Committee

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10935266>

### ARTICLE INFO

Received: 30<sup>th</sup> March 2024

Accepted: 05<sup>th</sup> April 2024

Online: 06<sup>th</sup> April 2024

### KEYWORDS

*Customs Code, customs procedures, customs clearance, customs control, foreign trade, international standards, processing in customs territory, intellectual property.*

### ABSTRACT

*The article is about the simplification of customs control procedures in Uzbekistan on the basis of international standards, the implementation of international standards into the national legislation, and the benefits given to business entities.*

## ЎЗБЕКИСТОНДА БОЖХОНА НАЗОРАТИ ТАРТИБ ТАОМИЛЛАРИ ХАЛҚАРО СТАНДАРТЛАР АСОСИДА СОДДАЛАШТИРИЛМОҚДА

**Ибрагимов Отабек Исмоилович**

Божхона қўмитаси Раиси ўринбосари

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10935266>

### ARTICLE INFO

Received: 30<sup>th</sup> March 2024

Accepted: 05<sup>th</sup> April 2024

Online: 06<sup>th</sup> April 2024

### KEYWORDS

*Божхона кодекси, божхона тартиб-таомиллари, божхона расмийлаштируви, божхона назорати, ташқи савдо, халқаро стандартлар, божхона ҳудудида қайта ишлаш, интеллектуал мулк.*

### ABSTRACT

*Мақолада Ўзбекистонда божхона назорати тартиб таомилларини халқаро стандартлар асосида соддалаштириш бўйича амалга оширилган ишлар, халқаро стандартларни миллий қонунчиликка имплементация қилиш, тадбиркорлик субъектларга берилаётган энгилликлар ҳақида сўз боради.*

Бугунги кунда Ўзбекистон Республикасида амалга оширилаётган ислохотларнинг асосий йўналишларидан бири бу миллий қонунчиликни халқаро норма ва стандартларга имплементация қилишдан иборат бўлмоқда. Бу борада божхона органлари оидга қўйилган асосий вазифалардан бири божхона назоратини Божхона тартиботларини соддалаштириш ва уйғунлаштириш тўғрисидаги халқаро конвенция ва



Жаҳон савдо ташкилотининг Божхона тартиботларини соддалаштириш тўғрисидаги битими каби халқаро ҳужжатлар асосида божхона назоратини соддалаштиришдан иборат бўлмоқда.

Жорий йилнинг 27 февраль куни «Ўзбекистон Республикасининг Божхона кодексига божхона тартиб-таомилларини янада такомиллаштиришга қаратилган ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида» Ўзбекистон Республикасининг Қонуни имзоланиши бу йўлдаги навбатдаги қадам бўлди. Мазкур қонун билан Ўзбекистон Республикасининг Божхона кодекси 5 та янги модда билан тўлдирилиб, унинг 40 та моддасига ўзгартиришлар киритилди.

Хусусан, божхона ҳудуди, реэкспорт божхона режимига жойлаштирилган товарларни олиб чиқиш бўйича аниқ муддатлар белгиланмоқда, реэкспортга олиб чиқилмаган товарларнинг сақлаш жойлари белгиланмоқда.

Товарлар бир неча бор божхона омбори божхона режимига жойлаштирилганда ёки бошқа шахсга ўтказилганда божхона омбори божхона режимининг умумий амал қилиш муддати 3 йилдан ошмаслиги бўйича аниқлаштирувчи норма билан тўлдирилмоқда. Амалдаги нормаларда ушбу аниқлаштирувчи тартиботлар белгиланмаганлиги сабабли, товарларни бошқа шахсга ўтказилганда сақлаш муддатларини ҳисоблашда ягона ёндашувлар мавжуд эмас эди.

Чет эллик жисмоний шахслар томонидан ноижорат мақсадларда вақтинча олиб кирилган транспорт воситасини ҳисоблаш муддати расмийлаштирилган кундан ҳисобланиши аниқ белгилаб қўйилмоқда.

*Миллий автоташувчиларни рағбатлантириш мақсадида улар томонидан импорт товарларни ташишда лицензия карточкасини талаб қилиш тартиби бекор келинмоқда.*

*2023 йилда жами божхона назорати остида автомобил транспортида амалга оширилган ташувлар (импорт ва транзит) сони **642 794 тани** ташкил этган бўлиб, ундан миллий ташувчилар улуши **316 627 тани** ташкил этган (49,2%).*

Транспорт воситасига товарларни божхона пломбалари ва муҳрлари остида ташишга рухсат бериш тартиботларида инсон омилини бартараф этиш ва бу тартиботни шаффоф бўлишини таъминлаш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Ягона интерактив давлат хизматлари портали ёки «Лицензия» ахборот тизими орқали олиш тартиби жорий этилмоқда, яъни ушбу жараёнда инсон омили бекор қилинмоқда

*2023 йилда божхона органлари томонидан **10 222 та** транспорт воситасига товарларни божхона пломбалари ва муҳрлари остида ташишга рухсат бериш тўғрисидаги гувоҳнома расмийлаштирилган.*

Жисмоний шахс божхона ҳудудига олиб кириладиган алоҳида кузатиб бориладиган багаж учун амалда Божхона юк декларациясини тўлдириш талаб этилади. Божхона юк декларациясини тўлдириш учун алоҳида брокер ва мутахассис жалб этилиши керак. Бу эса ўз навбатида ортиқча вақт ва муаммоларга сабаб бўлмоқда. Эндиликда соддалаштирилган тартибда оддий йўловчи божхона декларацияси тўлдирилиши белгиланмоқда.

Товарлар чиқариб юборилгунига қадар тайинланган божхона экспертizasининг натижалари олингунига қадар товарларни чиқариб юбориш имконияти яратилмоқда. Амалда товарларнинг ТИФ товарлар номенклатураси бўйича кодини аниқлаш юзасидан



1 йилгача хорижий давлатлардан хулосалар олинмасдан товарлар омборларда сақланиб қолинмоқда.

*Ўтган давр мобайнида 109 та ҳолатлар юзасидан ТИФ ТН аниқлаш билан муаммолар юзага келган. Шунингдек ушбу товарлар бўйича экспертиза хулосалари тақдим этилмаган.*

Божхона тўловларини тўланиши бўйича мажбуриятлар юзага келмайдиган ҳолатлар миллий қонунчиликда белгиланмаганлиги сабабли батафсил ёритилмоқда.

Бугунги кунда, товарлар ўзининг истеъмол хоссаларини йўқотган, авария ёки енгиб бўлмас куч таъсири оқибатида йўқ қилинган, табиий камайиши натижасида йўқолган товарлар бўйича боғхона тўловларини ундириш ёки ундирмаслик бўйича аниқ ёндашувлар мавжуд эмас.

ЖСТга аъзо давлатларнинг боғхона тўғрисидаги қонунчилиги ГАТТ 1994 йилнинг VII моддаси қоидаларини тўлиқ имплементация қилишини талаб этади. Мазкур қоидаларнинг имплементация қилиниши товарнинг инвойс ва шартнома нархини қабул қилишнинг ҳуқуқий асосини белгиламоқда. Ҳозирда тадбиркорлар кутаётган асосий энгиликлардан бири ҳам айнан шудир.

Боғхона кўмитасига боғхона қийматини аниқлаш қоидаларини бир хил қўлланилишини таъминлашга қаратилган тавсиялар ишлаб чиқиб бориш вазифаси юклатилаётган бўлиб, бу билан тадбиркорлик субъектларининг судларга боғхона қиймати масалалари бўйича шикоятлари сезиларли даражада камайишига эришилади.

Масалан, ҳозирда шартнома ва инвойс нархини қабул қилиш 2023 йилнинг декабрь ойида **69,3 %** ташкил этган бўлса, мазкур ўзгартириш ва кўшимчалар ушбу кўрсаткични ЖСТга аъзо мамлакатлардаги каби **80 %**дан ортишига олиб келади

Импортда сотиб олувчи томонидан сотувчига ёки унинг фойдасига товар учун ҳар қандай шаклда тўланадиган барча тўловларнинг умумий миқдори — битим нархини ташкил этиши қатъий белгиланиб, бу билан инвойс нархини қабул қилишдаги тўсиқлар олиб ташланади.

Товарларни импорт қилишда уларни ишлаб чиқариш учун бепул ва арзонлаштирилган тарзда етказиладиган товар ва хизматларнинг боғхона қиймати таркибига киритилиши назарда тутилаётган бўлиб, бу билан боғхона қийматини аниқлашдаги тушунмовчиликларга барҳам берилади.

Импортёр томонидан сотувчига ўтказиладиган дивидендлар ёки импорт товарларига таалуқли бўлмаган бошқа тўловлар битим қийматига киритилмаслиги аниқ белгиланиши ҳисобига инвесторлар учун мақбул шароит яратилади.

Шартнома тарафлари юридик тан олинган бизнес ҳамкорлар бўлганда уларни ўзаро боғлиқ шахслар деб топилиши, натижада бизнесни юриштида қонунчиликка қатъий риоя этилишига эришилади.

Захира усулини қўллашда имкон қадар аввал белгиланган боғхона қийматларига асосланиши ҳамда “қайишқоқлик”ни иерархик тарзда қўлланилишини белгилаш орқали коррупцион хавфлар камайтиради.

Боғхона қиймати декларацияси тўлдирилмайдиган боғхона режимларини кенгайтириш ҳисобига қонунчиликда бўшлиқлар тўлдирилади.



Божхона қиймати назоратининг тартиби ва божхона органининг бу жараёндаги ҳуқуқлари аниқ белгиланиши хуфиёна иқтисодиёт улушининг сезиларли даражада камайтиришга ва бюрократик тўсиқларни камайтиришга эришилади.

Товарларнинг келиб чиқиш мамлакати ва божхона тўловлари бўйича дастлабки қарор олишнинг ҳуқуқий асоси бўлмаганлиги тадбиркорларга ўз бизнесларини олдиндан режалаштиришга катта муаммоларга сабаб бўлган.

2023 йилнинг ўтган даври мобайнида Товарларни классификациялаш гуруҳлари томонидан 9 140 та (2022 й. 9 186 та) берилган таснифлаш қарорлари бўйича 3 827 та (3 349 та) ТИФ ТНга оид хатолик аниқланиб, 91,3 млрд сўм (2022 й. 63,1 млрд) қўшимча божхона тўловлари ҳисобланди.

Республика бўйича божхона тўловлари бўйича дастлабки қарор юзасидан 2022-2023 йиллар давомида 992 та (2022 йилда 396 та, 2023 йилда 596 та) мурожаатлар келиб тушган бўлиб, улар бўйича 450 та (2022 йилда 194 та, 2023 йилда 256 та) дастлабки қарор қабул қилинган.

Ушбу қонун лойиҳаси билан Божхона кодексининг 382-моддасига олиб чиқиладиган товарларга нисбатан ҳам тўхтатиб туриш чорасини кўриш мумкинлиги бўйича норма киритилмоқда. Бу амалиёт товарлар экспортини амалга оширувчи **миллий ишлаб чиқарувчиларга қуйидаги қулайликларни беради:**

- ўзи ишлаб чиқарган товарларнинг **контрафакт нусхаларини хорижга экспорт бўлишини олдини олиш;**
- **миллий брендларининг** хорижий давлатлардаги **обрўсини ошириш;**
- **ҳалол рақобат муҳити** (ўзганинг брендини ўғирламаслик) таъминланади.

Мазкур киритилаётган ўзгартириш ҳамда қўшимчалар қуйидагиларни амалга **ошишига олиб келади:**

- Жаҳон савдо ташкилотининг **“Интеллектуал мулк ҳуқуқининг савдо аспекти бўйича халқаро Битим” (ТРИПС)** талаблари бажарилади;
- мамлакатимизга фаол хорижий **инвестицияларни жалб қилинишига** ёрдам беради.
- аҳоли **сифатли** (оригинал) товарлар **истеъмолига** эга бўлади;
- **контрафакт** товарлар айланмасига **чек қўйилади.**

Мазкур моддалар орқали божхона органлари божхона реестрига киритилган (амалда **210 товар белгиси** фаол ҳолатда) ҳамда киритилмаган интеллектуал мулк объектларини ўз ташаббусларига асосан (ҳуқуқ эгасининг аризаси бўлмаган ҳолатда ҳам) чоралар кўриш ҳуқуқига эга бўлади.

2022-2023 йилларда Божхона кодексининг амалдаги таҳририга мувофиқ, ҳуқуқ эгаларининг **аризасига асосан** товарлар импортида **9 та ҳолатда 274 700 АҚШ доллари** миқдордаги товарлар бўйича чоралар кўрилган.

## References:

1. “Божхона тартиб-таомилларини соддалаштириш ва уйғунлаштириш тўғрисида” халқаро Киото конвенцияси (1973). <https://www.wcoomd.org/en/about-us/legal-instruments/conventions.aspx>



2. “Савдо жараёнларини соддалаштириш бўйича Жаҳон божхона ташкилоти келишуви” (2014)
3. <https://live-tfignew.pantheonsite.io/wp-content/uploads/2023/04/TFA-rus.pdf>
4. Ўзбекистон Республикасининг Божхона кодекси, Ўзбекистон Республикасининг 2016 йил 20 январдаги ЎРҚ-400-сонли Қонуни билан тасдиқланган. <https://lex.uz/docs/2876354#2876531>
5. Ўзбекистон Республикасининг Қонуни “Ўзбекистон Республикасининг Божхона кодексига божхона тартиб-таомилларини янада такомиллаштиришга қаратилган ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида” 27.02.2024 йилдаги ЎРҚ-913-сон. <https://lex.uz/docs/6817504>